

27 Rozpad ZSRR

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XXXV. Świat po II wojnie światowej. Uczeń:

9) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991, z uwzględnieniem rozpadu ZSRR.

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- przyczyny, które doprowadziły do odprężenia w relacjach między Wschodem a Zachodem,
- postaci: Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa, Borysa Jelcyna,
- ramy chronologiczne okresu odprężenia,
- główne przyczyny słabości ZSRR w latach 80.,
- daty: 1985, 1986, 1990, XII 1991,
- postanowienia porozumienia białowieskiego.

ROZUMIE

- pojęcia: wyścig zbrojeń, pierestrojka, głasnost, porozumienie białowieskie, Federacja Rosyjska,
- cele wprowadzenia reform podjętych przez Michaiła Gorbaczowa,
- w czym przejawiał się rozdźwięk między zamierzeniami reformatorskimi Gorbaczowa a ich realnymi skutkami,
- znaczenie rozpadu ZSRR dla dalszych losów politycznych świata.

POTRAFI

- scharakteryzować relacje między Wschodem a Zachodem po zakończeniu II wojny światowej,
- przedstawić okoliczności, w jakich doszło do zakończenia okresu odprężenia,
- wymienić działania Zachodu zmierzające do uzyskania przewagi nad Wschodem,
- scharakteryzować funkcjonowanie ustroju komunistycznego na przykładzie ZSRR,
- przedstawić okoliczności dojścia do władzy Michaiła Gorbaczowa,
- scharakteryzować plany reformatorskie Michaiła Gorbaczowa,
- wyjaśnić, jakie skutki przyniosło wprowadzenie pierestrojki i głasnosti,

- przedstawić okoliczności katastrofy w elektrowni atomowej w Czarnobylu i jej wpływ na relacje między społeczeństwem a władzą,
- przedstawić okoliczności wystąpienia Litwy z ZSRR,
- scharakteryzować sytuację polityczną w ZSRR w 1990 r.,
- wyjaśnić, jak doszło do podpisania porozumienia białowieskiego,
- wskazać na mapie państwa powstałe w wyniku rozpadu ZSRR.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna

I. Wprowadzenie

Podajemy temat i cele lekcji.

We wprowadzeniu do tematu przypominamy sytuację polityczną, militarną i gospodarczą Europy po II wojnie światowej. Rozmowę nauczającą prowadzimy tak, by uczniowie dostrzegli podział polityczny świata oraz wymienili rywalizujące ze sobą mocarstwa i bloki polityczno-militarne.

II. Rozwinięcie

Rozdajemy karty pracy i informujemy uczniów, że w trakcie zajęć uzupełnia zamieszczony na nich schemat. Następnie przypominamy uczniom zasady pracy z wykorzystaniem metody JIGSAW (materiały dla nauczyciela). Wyjaśniamy, że z jej pomocą prześledzimy proces rozpadu ZSRR.

Dzielimy klasę na pięć grup eksperckich i rozdajemy im instrukcje .

Grupa I

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Od odprężenia do nowego wyścigu zbrojeń* (s. 208–209) i przygotujcie odpowiedzi na pytania:

1. Czym był spowodowany i jak długo trwał okres odprężenia w relacjach między Wschodem a Zachodem?
2. Jakie wydarzenia doprowadziły do zakończenia tego okresu?
3. W jaki sposób Zachód dążył do uzyskania przewagi nad Wschodem?

Grupa II

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Słabość Związku Radzieckiego* (s. 210) i przygotujcie odpowiedzi na pytania:

1. Czym ZSRR stwarzało pozory potężnego mocarstwa?
2. Jakie elementy związane z funkcjonowaniem ZSRR wskazywały na słabość tego państwa?
3. Jakie elementy związane z relacjami między władzą a społeczeństwem wskazywały na słabość ZSRR?

Grupa III

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Pierestrojka i głośność* (s. 211) i przygotujcie odpowiedzi na pytania:

1. W jakich okolicznościach przywódca ZSRR został Michaił Gorbaczow?
2. Do czego dążył nowy przywódca ZSRR?
3. Czym była pierestrojka i jakie były jej założenia?

Grupa IV

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Pierestrojka i głośność* (s. 212–213) i przygotujcie odpowiedzi na pytania:

1. Czym była pierestrojka i jakie były jej założenia?
2. Jakie były skutki wprowadzenia głośności?
3. Jak na relacjach między władzą a społeczeństwem odbiła się katastrofa w elektrowni atomowej w Czarnobylu?

Grupa V

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Rozwiązanie ZSRR* (s. 213–214) i przygotujcie odpowiedzi na pytania:

1. W jakich okolicznościach doszło do oderwania się Litwy od ZSRR?
2. Do jakich wydarzeń doszło w ZSRR latem 1991 r.?
3. Czym było porozumienie białowieskie i jakie były konsekwencje jego podpisania?

Uczniowie pracują w zespołach eksperckich. Po upływie wyznaczonego czasu (ok. 10 minut) dokonujemy nowego podziału na grupy w taki sposób, aby w każdej znalazł się przynajmniej jeden przedstawiciel z każdej grupy eksperckiej, który przekaże wiedzę pozostałym członkom zespołu.

Po zakończeniu pracy w grupach uczniowie odczytują informacje zapisane na schemacie w karcie pracy, a my sprawdzamy stopień opanowania przez nich wiedzy i korygujemy ewentualne błędy lub nieścisłości. W podsumowaniu tej części zajęć analizujemy mapę ukazującą rozpad ZSRR (s. 214) i zastanawiamy się, jakie skutki polityczne dla świata będzie miało to wydarzenie.

III. Podsumowanie

Inicjujemy dyskusję (materiały dla nauczyciela) na temat roli jednostki w historii na przykładzie decyzji i działań podejmowanych przez przywódcę ZSRR Michaiła Gorbaczowa.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 68).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 67).

Materiały dla nauczyciela

JIGSAW

Metoda JIGSAW jest przykładem uczenia się we współpracy. Może zostać wykorzystana, gdy uczniowie mają przyswoić partię materiału, którą da się podzielić na kilka spójnych fragmentów. Zadaniem każdego ucznia jest opanowanie pojedynczego fragmentu wiedzy i przekazanie go innym osobom. Pozwoli to na połączenie częściowej wiedzy w całość, podobnie jak w wypadku puzzli tworzących po ułożeniu cały obrazek.

Metoda ta pozwala kształcić poczucie odpowiedzialności za wiedzę swoją i innych, co z kolei motywuje do bardziej wnikliwego przyswajania wiadomości. Umożliwia też doskonalenie umiejętności planowania i organizowania własnego uczenia się.

Przebieg pracy:

1. Nauczyciel dzieli klasę na zespoły liczące tyle osób, z ilu zagadnień składa się analizowany materiał. Każdy członek grupy otrzymuje jedno zagadnienie do opanowania, a grupa ma razem cały materiał. W pozostałych zespołach jest tak samo.
2. Uczniowie z poszczególnych zespołów, opracowujący ten sam fragment materiału, spotykają się w grupach eksperckich. Tam porządkują wiedzę, wyjaśniają pojawiające się wątpliwości i ustalają, w jaki sposób najefektywniej nauczyć pozostałych członków swoich zespołów danej partii materiału.
3. Uczniowie wracają do macierzystych grup i uczą się wzajemnie. Każdy ekspert przedstawia to, czego się nauczył, dbając, aby wszyscy członkowie grupy opanowali i zrozumieli tłumaczoną przez niego część materiału.
4. Następuje sprawdzian całości wiedzy opanowanej przez uczniów. Pytania przygotowuje nauczyciel bądź sami uczniowie (w grupach ekspertów – do każdej partii materiału).

Dyskusja

Metoda polegająca na wymianie zdań lub poglądów na dany temat między nauczycielem a uczniami lub między uczniami. Punktem wyjścia dyskusji jest odmiennność stanowisk osób (obozów) biorących w niej udział, natomiast jej celem – znalezienie rozwiązania, które będzie możliwe do zaakceptowania przez wszystkie strony uczestniczące w dyskusji.

Stosowanie tej metody umożliwia porządkowanie, systematyzowanie i utrwalanie zdobytej wiedzy, a także wzbogacanie jej o nowe elementy. Ponadto pozwala ona na doskonalenie umiejętności budowania dłuższej wypowiedzi ustnej, uczy właściwej argumentacji, obrony własnego stanowiska oraz krytycznego myślenia. Z kolei aspekt wychowawczy dyskusji polega na budowaniu odpowiednich relacji między rozmówcami – liczenia się z opinią drugiej osoby, uznawania argumentów strony przeciwnej, jeśli są słuszne, czy lepszego rozumienia innych.

Duże znaczenie dla właściwego przebiegu dyskusji ma prowadząca ją osoba. Do jej zadań należy proponowanie zasad, na jakich odbywać się będzie wymiana poglądów, egzekwowanie tych zasad, kierowanie przebiegiem dyskusji, udzielanie

głosu uczestnikom, podsumowanie pojawiających się ustaleń oraz sformułowanie ostatecznych wniosków.

Zasady poprawnie prowadzonej dyskusji:

- nieprzerywanie sobie wypowiedzi,
- wzajemne słuchanie się uczestników,
- przestrzeganie określonych ram czasowych wypowiedzi,
- atakowanie problemu, a nie przeciwnika,
- dopuszczanie do głosu innych uczestników.